

zagadnienia nauki o mszakach, od morfologii i klasyfikacji poczynając, poprzez ekologię i genetykę populacji, a na biogeografię i ochronę kończąc. Książka spełniała wszelkie wymogi nowoczesnego podręcznika akademickiego, będąc doskonałym źródłem informacji o najnowszych osiągnięciach naukowych z wielu dziedzin briologii. Mimo że od jej ukazania się minęło zaledwie 8 lat, to w okresie tym dokonał się istotny postęp w badaniach briologicznych i wiele zagadnień wymagało uaktualnienia i rewizji. W ten sposób z początkiem listopada 2008 roku do księgarni trafiło nowe, znacznie zmienione wydanie tej książki. Pewne zamieszanie może być związane z datą jej publikacji, wynikające z niezrozumiałej praktyki renomowanego wydawnictwa brytyjskiego, które wszystkie książki opublikowane w ostatnim kwartale danego roku opatruje datą roku następnego. Może to mieć poważne konsekwencje w kwestiach nazewnictwa roślin, w którym bierze się pod uwagę tylko efektywną datę publikacji, w tym przypadku znacznie różniącą się od daty znajdującej na stronie redakcyjnej książki. Jest to o tyle istotne, że znalazło się w niej kilka nowości nomenklatorycznych, m.in. opisy dwóch nowych rodzin wątrobowców (*Herzogiariaceae* Stotler & Crand.-Stotl.) i mchów (*Hypodontiaceae* Stech & W. Frey).

Niniejsza edycja książki dość znacznie odbiega od pierwowzoru, który obejmował 13 rozdziałów przygotowanych przez 16 autorów, podczas gdy obecnie jest ich tylko 12, ale w ich opracowaniu wzięło udział 20 badaczy ze Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Szwecji i Belgii. Tylko 7 rozdziałów przedstawia tę samą problematykę, chociaż w dość zmienionej formie. Dotyczą one: morfologii i klasyfikacji wątrobowców, glewików i mchów; ekologii fizjologicznej; ekologii mszaków rosnących na różnych podłożach i mineralnym substancjom odżywczym; zdominowanym przez mchy torfowiskom; oraz procesów mikroewolucyjnych i koncepcji gatunku. W czterech dalszych rozdziałach poruszone są zupełnie nowe zagadnienia: mchy jako modelowe organizmy w bada-

niach rozwojowych, komórkowych i molekularnych na przykładzie *Physcomitrella patens*, ekologia populacji i zbiorowisk mszaków, biochemiczne i molekularne mechanizmy tolerancji mszaków na wysychanie oraz pochodzenie najwcześniejszych roślin lądowych w świetle badań genetycznych. Ostatni rozdział poświęcony jest ochronie mszaków, która była również omawiana w pierwszym wydaniu wraz z biogeografią, która w obecnej edycji jest całkowicie pominięta. Prócz tego wypadły odrębne rozdziały omawiające pochodzenie i powiązania filogenetyczne mszaków, biochemię oraz rolę zbiorowisk roślinnych zdominowanych przez mszaki w globalnym budżecie węgla, chociaż niektóre z tych zagadnień są poruszone w przedrukowanej formie w innych rozdziałach obecnego wydania. Zmiany te były po części podyktowane faktem, że w przygotowaniu nowej edycji nie mogli wziąć udziału z różnych powodów wszyscy autorzy, którzy współpracowali przy pierwszym wydaniu. Tym samym nie może być ono całkowicie odłożone do lamusa lecz w pewnych kwestiach musi być nadal wykorzystywane jako ważne źródło informacji. Polecając więc gorąco nowe wydanie „Bryophyte biology” jako kompendium najbardziej aktualnych osiągnięć nauki o mszakach, należy pamiętać, że pierwsze wydanie jest nadal ważną lekturą uzupełniającą.

Podobnie jak pierwsze, również obecne wydanie dostępne jest w dwóch wersjach w twardej i miękkiej okładce, które różnią się jedynie ceną. Książka prezentuje się bardzo dobrze od strony edytorskiej i poligraficznej chociaż w oczy rzuca się dość dużo błędów drukarskich, co staje się już powoli niechlubną „specjalnością” tego skądinąd renomowanego światowego wydawnictwa, by przypomnieć tylko ogromną liczbę błędów w drugim wydaniu Flory mchów Wysp Brytyjskich i Irlandii A. J. E. Smitha z 2004 roku. Na szczęście nie wpływają one na treść tej bardzo wartościowej książki.

Ryszard Ochrya (Kraków)

Ogólnopolski Konkurs Geologiczno-Środowiskowy

Nasza Ziemia – środowisko przyrodnicze wczoraj, dziś i jutro

Już od 11 lat Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy organizuje konkurs geologiczno-środowiskowy dla dzieci i młodzieży szkolnej z całej Polski.

Przez kilka pierwszych lat konkurs organizowany był przez Oddział Górnośląski Państwowego Instytutu Geologicznego w Sosnowcu i obejmował obszar województwa śląskiego. Z roku na rok w konkursie brało udział coraz więcej szkół oraz rozszerzał się jego zasięg terytorialny. Od 2005 roku konkurs odbywa się w całym kraju i do Muzeum Geologicznego oraz do oddziałów regionalnych PIG-PIB nadsyłanych jest corocznie po kilka tysięcy prac! Część plastyczna konkursu już trzykrotnie została przeprowadzona również na Litwie, nadając konkursowi status imprezy międzynarodowej.

Aby zainteresować konkursem uczniów w różnym wieku rozgrywany jest on w dwóch kategoriach: plastycznej – dla dzieci młodszych z klas IV-VI szkoły podstawowej, oraz jako konkurs wiedzy geologicznej – dla gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Zasadniczym celem konkursu jest upowszechnianie wiedzy o naszym dziedzictwie naturalnym. Kierując zainteresowanie młodych ludzi w stronę budowy i historii geologicznej Ziemi, a w szczególności regionu, w którym żyją, konkurs wspomaga młodzież w nawiązywaniu emocjonalnego i serdecznego związku z otaczającą go przyrodą. Stąd już tylko krok do przyjęcia osobistej odpowiedzialności każdego człowieka za stan otaczającego go środowiska, a zatem za jego ochronę.

Przewodnie hasło konkursu: Nasza Ziemia – środowisko przyrodnicze wczoraj, dziś i jutro ukazuje główny cel kolejnych edycji konkursu: spojrzenie na przyszłość naszej planety poprzez pryzmat procesów, które kształtowały jej środowisko w przeszłości oraz poprzez obecną działalność człowieka. Tematyka kolejnych edycji była bardzo różnorodna: od wyobrażeń o świecie wymarłych zwierząt, poprzez procesy kształtujące powierzchnię Ziemi i siły nimi rządzące, na bogactwach naszej planety skończywszy. Tytuły takie jak: Władcy wymarłych światów, Wyprawa w głąb Ziemi, Pejzaże pradawnej Ziemi itp. oddziałują na wyobraźnię młodych ludzi, co owocuje wspaniałymi pracami plastycznymi, prezentowanymi na licznych

Towarzystwa Geologicznego, wojewódzkie kuratoria oświaty, które pomagają organizatorom w rozpowszechnieniu informacji o konkursie. Część plastyczna objęta jest patronatem Zarządu Głównego Związku Polskich Artystów Plastyków, który jednocześnie bierze udział w obradach jury i funduje nagrody. Głównym sponsorem nagród w półfinałach i finałach konkursu jest Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Państwowy Instytut Geologiczny-Państwowy Instytut Badawczy.

Dotychczasowe edycje konkursów były wysoko oceniane przez pedagogów pod względem merytorycznym i organizacyjnym. Imprezom towarzyszyło zawsze duże zainteresowanie ze strony przedstawicieli lokalnych władz,

Laureaci finału ogólnopolskiego konkursu geologiczno-środowiskowego wraz z organizatorami i opiekunami w sali Muzeum Geologicznego PIG-PIB w Warszawie, maj 2010. Fot. P. Szrek

wystawach w Muzeum Geologicznym i w oddziałach regionalnych PIG-PIB. Konkurs zaszczepia przy okazji zainteresowanie naukami o Ziemi: zjawiskami, które zachodzą na jej powierzchni, różnorodnością występujących form.

Konkurs odbywa się w dwóch, a w przypadku części plastycznej – trzech etapach: półfinały przeprowadzane są przez oddziały regionalne Państwowego Instytutu Geologicznego Państwowego Instytutu Badawczego i polegają na przygotowaniu i przesłaniu przez uczestnika samodzielnej pracy: plastycznej lub opisowej (w zależności od kategorii konkursu). Główną nagrodą dla laureatów I miejsc w półfinałach jest 2-dniowa wycieczka do Warszawy (dla laureata z opiekunem), podczas której odbywa się finał ogólnopolski. W przypadku konkursu plastycznego polega on na wyborze przez jury najlepszej pracy, a w przypadku konkursu teoretycznego przeprowadzany jest turniej wiedzy geologiczno-środowiskowej. Wszyscy uczestnicy finału otrzymują nagrody rzeczowe. Po finale ogólnopolskim w kategorii plastycznej konkursu odbywa się finał polsko-litewski zamienienie: jednego roku w Warszawie, drugiego w Wilnie. Wyjazd na finał jest sponsorowany przez organizatorów. W tym finale uczestniczą po 3 najlepsze prace z Polski i z Litwy.

O randze i znaczeniu konkursu świadczy poparcie osób i instytucji decydujących o losach środowiska przyrodniczego naszego kraju. Od trzech lat honorowy patronat nad konkursem obejmuje Sekretarz Stanu – Główny Geolog Kraju. Konkursowi patronują również Zarząd Polskiego

a także gazet i rozgłośni radiowych. Uczestnicy i ich opiekunowie podkreślali przyjazną atmosferę towarzyszącą wszystkim etapom konkursu.

Prace plastyczne nagrodzone i wyróżnione w poprzednich edycjach konkursu były prezentowane na okresowych ekspozycjach w poszczególnych oddziałach PIG-PIB, jak również zostały wykorzystane w organizowanych w Muzeum Geologicznym PIG-PIB wystawach: *Wizje zaginionych światów*, *Katastrofy przyrodnicze* oraz podczas plenerowej wystawy wielkoformatowych reprodukcji rysunków dzieci pt.: „Nasza Ziemia” eksponowanej dotychczas w Warszawie i w Skierniewicach we współpracy z Młodzieżowym Centrum Kultury.

Efektem kolejnych edycji konkursu są wydane kalendarze Muzeum Geologicznego PIG-PIB i pocztówki z konkursowymi pracami plastycznymi.

*Monika Krzeczyńska, Agata Olszyńska –
Muzeum Geologiczne PIG-PIB*

Najciekawsze prace uczestników Konkursu prezentujemy na wkładce i okładkach tego numeru *Wszechświata*.

Luk skalny. Vanessa Barańska, Szkoła Podstawowa nr 21 w Bytomiu Krabie. OGÓLNOPOLSKI KONKURS GEOLOGICZNO-ŚRODOWISKOWY NASZA ZIEMIA – ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE WCZORAJ, DZIŚ I JUTRO

Przełom rzeki. Żaneta Dobrowolska, Szkoła Podstawowa w Łukawcu. OGÓLNOPOLSKI KONKURS GEOLOGICZNO-ŚRODOWISKOWY NASZA ZIEMIA – ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE WCZORAJ, DZIŚ I JUTRO